

MỘT SỐ ĐỊNH HƯỚNG PHÁT HUY VAI TRÒ CỦA CÔNG TÁC XÃ HỘI TRONG XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG VĂN HÓA Ở CÁC KHU ĐÔ THỊ MỚI TRÊN ĐỊA BÀN THÀNH PHỐ HÀ NỘI HIỆN NAY

Đào Thị Thủy Tiên, Trương Hùng Minh
Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
Email: Thuytiendao15992@gmail.com

/Ngày nhận bài: 18/03/2025

/Ngày nhận bài sửa sau phản biện: 25/03/2025

/Ngày chấp nhận đăng: 18/04/2025

TÓM TẮT

Trước những tác động mạnh mẽ của tiến trình toàn cầu hóa, các khu đô thị mới trên địa bàn thành phố Hà Nội đang phát triển rất nhanh và sôi động. Đời sống văn hóa của nhân dân nơi đây cũng ngày một cải thiện và nâng cao. Tuy nhiên, song song với sự phát triển đó cũng đặt ra nhiều nguy cơ, thách thức mới trên lĩnh vực văn hóa đòi hỏi các cấp, các ngành trong đó có ngành công tác xã hội (CTXH) cần nghiên cứu để đưa ra những biện pháp phù hợp, hiệu quả, bền vững. Vì lẽ đó, phát huy vai trò của CTXH trong xây dựng môi trường văn hóa ở các khu đô thị mới (KĐTM) trên địa bàn thành phố Hà Nội có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc. Bài viết tập trung làm rõ những vấn đề cơ bản về xây dựng môi trường văn hóa, vai trò của CTXH trong tham gia xây dựng môi trường văn hóa, thực trạng và đề xuất những giải pháp phát huy vai trò của CTXH trong xây dựng môi trường văn hóa ở các KĐTM trên địa bàn thành phố Hà Nội hiện nay.

Từ khóa: Công tác xã hội, Đô thị, Môi trường văn hoá

KEY STRATEGIC DIRECTIONS TO STRENGTHEN THE ROLE OF SOCIAL WORK IN SHAPING CULTURAL ENVIRONMENT IN NEW URBAN AREAS IN HANOI

ABSTRACT

Under the significant influence of globalization, new urban areas in Hanoi are developing swiftly and dynamically. The cultural life of residents in these areas is also gradually improving. However, in parallel with this development come with various risks and challenges in the cultural sector that require research from different sectors, including the field of social work, to propose appropriate, effective, and sustainable solutions. Therefore, promoting the involvement of social work in cultivating a cultural environment in Hanoi's new urban areas holds significant theoretical and practical value. This article focuses on clarifying fundamental issues of building a cultural environment, the contribution of social work in this process, the current state, and proposed solutions to enhance the role of social work in creating cultural environment in emerging urban areas across Hanoi.

Keywords: Social work, Urban areas, Cultural environment

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Sự phát triển mạnh mẽ của các Khu đô thị mới ở Hà Nội đã đáp ứng nhu cầu nhà ở của người dân, phù hợp với xu hướng phát triển của một đất nước đang tích cực chuyển mình trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hóa và hội nhập quốc tế. Tuy vậy, có người cho rằng quá trình đô thị hóa đồng thời là quá trình làm suy giảm tính cộng đồng trong cư dân đô thị. Không chỉ vậy, việc hình thành nhiều KĐTM trên địa bàn Thủ đô lại gây ra hiện tượng tăng dân số cơ học nhanh chóng, tạo nên những áp lực mới về giao thông đô thị, công trình công cộng: Trường học, bệnh viện, khu vui chơi giải trí... Cùng với đó, việc người từ nhiều địa phương khác nhau về sống chung tại một địa điểm mới, việc chuyển đổi lối sống, nếp sinh hoạt của người dân cũng đặt ra nhiều thách thức trong xây dựng môi trường văn hóa ở KĐTM.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bài viết sử dụng cách tiếp cận liên ngành, kết hợp giữa lý luận văn hóa học, xã hội học đô thị và quản lý nhà nước để phân tích các yếu tố tác động đến quá trình xây dựng môi trường văn hóa tại các khu đô thị mới ở Hà Nội. Nghiên cứu được thực hiện trong khoảng thời gian từ tháng 6 đến tháng 10 năm 2024, tập trung tại một số khu đô thị mới tiêu biểu trên địa bàn thành phố Hà Nội như Times City, Linh Đàm và Mỹ Đình.

Về phương pháp thu thập thông tin, tác giả sử dụng kết hợp giữa phương pháp phân tích tài liệu thứ cấp và điều tra xã hội học. Cụ thể, tài liệu thứ cấp bao gồm các văn bản quy phạm pháp luật, báo cáo của các cơ quan chức năng, tài liệu học thuật và báo chí liên quan đến chủ đề nghiên cứu.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1. Một số khái niệm cơ bản

3.1.1. Môi trường văn hóa

Môi trường văn hóa là khái niệm có nhiều cách hiểu rộng hẹp khác nhau. Theo nghĩa rộng nhất, “môi trường văn hóa” gần như được đồng nhất với “môi trường xã hội” trong sự đối lập với “môi trường tự nhiên”. Theo nghĩa hẹp hơn, “môi trường văn hóa” chỉ là một bộ phận hợp thành “môi trường xã hội”, trong đó có nhiều lĩnh vực: Chính trị, kinh tế, văn hóa, giáo dục, khoa học, lịch sử, tôn giáo... Theo nghĩa hẹp nhất, “môi trường văn hóa” chỉ là một thành tố cấu thành nên văn hóa và chỉ bao gồm các yếu tố văn hóa tinh thần tồn tại xung quanh chủ thể. Trong nghiên cứu này, chúng tôi tiếp cận môi trường văn hóa là một khái niệm mô tả không gian xã hội nơi mà nhóm người sống và tương tác với nhau. Nó bao gồm các giá trị, niềm tin, thói quen, tư duy, nghệ thuật và các yếu tố văn hóa khác mà nhóm người chia sẻ. Môi trường văn hóa có thể biến đổi dựa trên nhiều yếu tố, bao gồm địa lý, thời gian, lịch sử, và nhiều yếu tố khác.

3.1.2. Môi trường văn hóa đô thị

Môi trường đô thị nổi bật với đặc trưng đa dạng về văn hóa, do là nơi tập trung nhiều cộng đồng đến từ các vùng văn hóa khác nhau. Sự đa dạng này tạo nên một môi trường văn hóa phong phú, thông qua việc hòa trộn và tương tác giữa văn hóa nhiều vùng, miền. Tuy nhiên, nó cũng đặt ra thách thức trong việc duy trì sự hiểu biết và tôn trọng văn hóa giữa các cộng đồng.

Đô thị thường gắn liền với các tiện ích văn hóa, giáo dục và giải trí phong phú hơn so với khu vực nông thôn, tạo ra một môi trường năng động và đa chiều. Mặc dù vậy, các đô thị thường phải đối mặt với những vấn đề về giao thông và nhà ở, gây ảnh hưởng đến chất lượng cuộc sống và môi trường văn hóa. Áp lực từ nhịp sống sôi động, công việc và sự cạnh tranh cũng tạo ra một môi trường văn hóa có tính động và thay đổi liên tục.

3.1.3. Các thành tố đặc trưng của môi trường văn hóa

Có thể nhận thấy môi trường văn hóa là không gian xã hội, nơi con người sinh sống, tương tác và sẽ chia những giá trị, niềm tin, thói quen, tư duy và nghệ thuật. Những thành tố đó đã tạo nên hệ sinh thái văn hóa đặc thù của cộng đồng cư dân. Các thành tố chính của môi trường văn hóa bao gồm: giá trị tinh thần, hình thức thể hiện văn hóa, thiết chế văn hóa, hệ thống chuẩn mực xã hội.

Trong môi trường các KĐTMT ở Hà Nội, những yếu tố này đã thể hiện sự phong phú, đa dạng và phức tạp do tính chất nhập cư diễn ra với mật độ lớn, sự giao thoa

văn hoá mạnh mẽ giữa văn hoá dân gian, văn hoá bác học và văn hoá đại chúng. Đặc trưng nổi bật là sự phân hoá mạnh mẽ theo các tầng lớp xã hội cũng như sự thay đổi nhanh chóng theo xu thế toàn cầu hoá và hiện đại hoá.

Nhận diện được rõ các thành tố và đặc trưng này là nền tảng để công tác xã hội xây dựng được các chương trình can thiệp phù hợp, góp phần bảo vệ và phát huy bản sắc văn hoá đồng thời tăng cường sự kết nối cộng đồng và đảm bảo phát triển văn hoá bền vững trong các KĐTMT tại Hà Nội.

3.1.4. Công tác xã hội trong xây dựng môi trường văn hóa tại các khu đô thị mới tại Hà Nội

CTXH trong xây dựng môi trường văn hóa đô thị đóng vai trò quan trọng trong việc đảm bảo sự bền vững và tích cực của cộng đồng đô thị. CTXH trong xây dựng môi trường văn hóa đô thị liên quan đến việc tạo ra cơ hội và chia sẻ lợi ích một cách công bằng; tăng cường quyền lợi và cơ hội cho những nhóm dân cư yếu thế và thiếu sót; tập trung vào việc xây dựng và thúc đẩy tương tác cộng đồng, tạo ra một môi trường văn hóa đô thị mà mọi người cảm thấy liên kết và hỗ trợ lẫn nhau. Đồng thời, CTXH còn hỗ trợ các chương trình phát triển và giáo dục trong cộng đồng đô thị bao gồm việc cung cấp khả năng đào tạo nghề, giáo dục cộng đồng và thúc đẩy văn hóa học tập. Góp phần quản lý và đối phó với những thách thức xã hội như tăng cường an sinh xã hội, giảm độ nghèo và giải quyết vấn đề về nhà ở; chú trọng vào bảo vệ môi trường và thúc đẩy phát triển bền vững trong đô thị, khuyến khích sử dụng năng lượng tái tạo, quản lý rác thải và bảo vệ không gian xanh. CTXH đề xuất các biện pháp nhằm hỗ trợ sự phát triển của nghệ thuật và văn hóa trong đô thị; tạo ra không gian cho sự sáng tạo và thúc đẩy sự đa dạng văn hóa.

CTXH giữ vai trò thiết yếu trong xây dựng môi trường văn hóa tại các KĐTMT ở Hà Nội, góp phần đảm bảo sự hài hòa và phát triển bền vững của cộng đồng. Nhân viên CTXH thúc đẩy sự gắn kết cộng đồng thông qua việc tổ chức các hoạt động giao lưu, thảo luận và hỗ trợ tâm lý nhằm nâng cao hiểu biết về những biến đổi văn hóa. Họ tham gia quản lý xung đột văn hóa bằng giáo dục, truyền thông và hòa giải, đồng thời tổ chức các lớp kỹ năng sống, đào tạo nghề, và chương trình nâng cao năng lực nhằm hỗ trợ người dân thích ứng với môi trường mới.

Bên cạnh đó, CTXH đóng vai trò cầu nối giữa cư dân và các tổ chức trong việc đề xuất, triển khai các chính sách văn hóa - xã hội, hỗ trợ giải quyết các vấn đề phát sinh từ thay đổi văn hóa như nhà ở, việc làm và giáo dục. Họ cũng chủ động tổ chức các sự kiện văn hóa - nghệ thuật như lễ hội, triển lãm, biểu diễn nhằm tăng cường sự giao lưu và đa dạng văn hóa trong cộng đồng.

VĂN HÓA - CULTURE

đồng. Nhờ đó, CTXH góp phần xây dựng một môi trường văn hóa tích cực, gắn kết và bền vững tại các KĐTM.

3.2. Những đặc trưng trong xây dựng môi trường văn hóa ở các khu đô thị mới trên địa bàn thành phố Hà Nội

Từ những năm 90 của Thế kỷ XX, khi tiến trình đô thị hóa ở Hà Nội được đẩy nhanh thì cũng là lúc quá trình di dân nông thôn - thành thị diễn ra mạnh mẽ. Trước đây, khi Hà Nội còn ở quy mô nhỏ, các cộng đồng dân cư có nét văn hóa tương đồng thường chung sống trên một địa bàn nhất định, nên có điều kiện bảo lưu những giá trị văn hóa truyền thống. Nhưng trong bối cảnh hiện nay, việc bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của các cộng đồng, nhất là các cộng đồng nhỏ, rất phức tạp và khó khăn.

Văn hóa đô thị Hà Nội có tính phân hóa cao và rõ nét. Sự phân hóa thành phần xuất thân, thu nhập hay địa vị kinh tế xã hội được thể hiện ngay trong phân hóa cách sống, sinh hoạt của từng thành phần xã hội. Sự phân hóa đó mặc nhiên quy định tính hai mặt trong phát triển nhân cách người dân đô thị Hà Nội; tính cộng đồng dễ gắn liền tính phi văn hóa. Đô thị Hà Nội càng lớn thì tính hai mặt trên càng rõ hơn, sâu sắc hơn. Trong kinh tế thị trường, sự phân hóa nghề nghiệp, thu nhập nhanh chóng dẫn đến phân hóa tư tưởng, đạo đức, cách sống; tổng hòa những sự phân hóa ấy sẽ là sự phân tầng về văn hóa.

Tại đô thị Hà Nội tập trung các cơ quan văn hóa chuyên nghiệp, giới trí thức, vì thế văn hóa bác học phát triển (khoa học, giáo dục, nghệ thuật...). Song, ở đây cũng tập trung các cộng đồng dân cư khác nhau nên mỗi cộng đồng lại có văn hóa dân gian của mình. Chính vì thế, đô thị Hà Nội có sự giao lưu văn hóa cao, sinh động và với sự tập trung của phương tiện thông tin đại chúng nên văn hóa đại chúng cũng phát triển. Sự tương tác của ba dạng văn hóa đó tạo nên đặc trưng của văn hóa đô thị Hà Nội, trong đó tính hai mặt của văn hóa đại chúng khiến văn hóa đô thị Hà Nội diễn biến phức tạp.

Ở các khu đô thị mới phần lớn là người nhập cư, gồm cả nhập cư khoảng cách xa và nhập cư khoảng cách gần. Nhập cư khoảng cách xa là người dân từ các địa phương khác dồn về đô thị tìm kiếm sinh kế, học tập. Nhập cư khoảng cách gần là dân vốn ở các làng xung quanh tái định cư do phải giải tỏa để lấy mặt bằng đất đai xây dựng các công trình công cộng hoặc công trình thương mại (đường sá, công viên, khu đô thị, khu công nghiệp). Đô thị hóa ở đây diễn ra triệt để hơn, hình thành tương đối đồng bộ cả kết cấu hạ tầng kỹ thuật và hạ tầng dịch vụ xã hội đô thị. Cư dân ở các đô thị mới thuần túy là lao động phi nông nghiệp, có thể là công chức, viên chức hoặc những người làm

nghề kinh doanh, buôn bán. Lối sống đô thị ở đây cũng rõ nét hơn. Người dân ở đây ít chịu ràng buộc bởi quan hệ láng giềng - địa vực, mà chủ yếu dựa trên quan hệ nghề nghiệp - lợi ích vận hành theo thể chế hành chính (cơ quan hành chính), thể chế xã hội (hiệp hội), thể chế công ty (doanh nghiệp), thể chế sự nghiệp (trường học, bệnh viện...).

Biến đổi đời sống văn hóa cộng đồng khu dân cư đô thị mới ở Hà Nội diễn ra một cách toàn diện theo cách thức: bảo tồn, phát huy giá trị lịch sử kết hợp với cái tiến và tiếp nhận cái mới. Với việc mở rộng địa giới hành chính, Hà Nội dần trở thành một đô thị hiện đại, có bản sắc trên nền tảng phát triển bền vững, tổ chức không gian theo mô hình chùm đô thị, bao gồm đô thị trung tâm và 5 đô thị vệ tinh hỗ trợ, chia sẻ các chức năng về đào tạo, công nghiệp, dịch vụ, nhà ở với đô thị trung tâm gồm: Hòa Lạc, Sơn Tây, Xuân Mai, Phú Xuyên, Sóc Sơn. Không gian văn hóa Hà Nội là kết quả hội nhập không gian văn hóa Thăng Long - Hà Nội và xứ Đoài. Tuy vậy, nét đặc trưng trong lối sống của người dân Hà Nội đã và vẫn sẽ là nếp sống thanh lịch Thăng Long - Hà Nội trên cơ sở sự đa dạng tương đối về văn hóa lối sống giữa đô thị trung tâm (nội thành) và các đô thị vệ tinh (ngoại thành). Trong điều kiện như vậy, nhân tố tác động đến sự biến đổi đời sống văn hóa Hà Nội nói chung và đời sống văn hóa cộng đồng dân cư đô thị mới nói riêng cơ bản vẫn là nhân tố kinh tế, khoa học công nghệ. Bên cạnh đó là các nhân tố như di cư lao động, quy hoạch, quản lý đô thị, giao lưu và xã hội hóa văn hóa...

Những biến đổi tích cực

Là trung tâm chính trị, đời sống thủ đô đã tác động đến thể giới tinh thần, làm phát triển nhanh ý thức chính trị, ý thức dân chủ và công dân của cư dân đô thị mới. Là trung tâm khoa học, văn hóa và giao dịch quốc tế, đời sống thủ đô có nhiều khả năng bồi dưỡng trí thức và năng lực sinh hoạt công cộng, nhờ đó có thể phát triển thể giới quan, nhân sinh quan và xã hội quan của công dân khu đô thị mới.

Trong quan hệ ứng xử của cư dân đô thị ngày càng đa dạng văn minh và tiến bộ, nhờ có các hoạt động giao lưu văn hóa, văn nghệ, thể thao tại cơ sở dẫn đến sợi dây liên kết giữa các thành viên trong các tổ, phố, phường... gắn gũi với nhau hơn.

Sự biến đổi văn hóa sản xuất, kinh doanh đang thúc đẩy nhanh quá trình dân chủ trong lĩnh vực văn hóa, xác lập ngày càng đầy đủ hơn các quyền và nghĩa vụ của người dân, của các nhóm cư dân đô thị trong việc sáng tạo, phát huy, bảo tồn và hưởng thụ văn hóa. Người dân đô thị ngày càng chú trọng đến chất lượng các loại hình dịch vụ văn hóa, có nhiều điều kiện để chọn lựa cách thức hưởng thụ giá trị văn hóa.

Trong tổ chức đời sống văn hóa, người dân đô thị đã dần hình thành được ý thức chấp hành pháp luật, ý thức công dân và ý thức cá nhân. Kinh tế thị trường làm thay đổi thái độ đối với lao động của người thành thị nhảy bèn và năng động và làm chủ cuộc sống của mình: tất cả phải bươn ra thị trường, tất cả phải kiếm được việc làm, phải có thu nhập, không trông chờ, ỷ lại vào sự bao cấp của nhà nước.

Thái độ đối với gia đình, bạn bè, xã hội cũng có sự thay đổi theo hướng hiện đại, đó là sự thông cảm, sẻ chia và tôn trọng tự do cá nhân (sống và làm việc theo hiến pháp và pháp luật).

Người dân thành thị nói chung và dân cư khu đô thị mới nói riêng đã vượt qua được tính ích kỷ, tự ti của người nông dân và tiểu thương, vượt qua được các ràng buộc bởi lễ giáo phong kiến. Nhân cách văn hóa người dân đô thị trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập kinh tế quốc tế với đặc trưng là khẳng định cái tôi cá nhân nhiều hơn và ít bị chi phối bởi cộng đồng.

Những biến đổi tiêu cực

Bên cạnh những mặt thuận lợi của khu đô thị mới trong công tác xây dựng đời sống văn hóa cộng đồng ở khu dân cư đô thị mới cũng còn gặp không ít khó khăn, cụ thể như:

Sự phát triển và bộc lộ công khai chủ nghĩa cá nhân thực dụng ở một bộ phận người dân đô thị ở Hà Nội. Sự phát triển những định hướng nghề nghiệp không lành mạnh, phi pháp. Tình trạng mê tín dị đoan có ảnh hưởng khá phổ biến trong lối sống của một bộ phận không nhỏ người dân đô thị Hà Nội. Cách thức tiêu dùng, hưởng thụ các dịch vụ văn hóa diễn biến phức tạp, theo hướng phát sinh những dạng văn hóa đen, văn hóa ngoài luồng, kinh tế ngầm. Lối ứng xử của một bộ phận người đô thị Hà Nội bị ảnh hưởng bởi tính tự phát, tính cạnh tranh của cơ chế kinh tế thị trường, các tệ nạn xã hội ở Hà Nội diễn biến phức tạp và gồm nhiều hình thức. Trong ứng xử với môi trường thiên nhiên - sinh thái vẫn còn phải giải quyết không ít vấn đề nan giải, kết cấu hạ tầng đô thị chưa phù hợp với lối sống đô thị hiện đại, văn minh.

3.3. Những định hướng hoạt động công tác xã hội trong xây dựng môi trường văn hóa ở các khu đô thị mới trên địa bàn thành phố Hà Nội

3.3.1. Tăng cường các hoạt động truyền thông về xây dựng môi trường văn hóa tại các KĐTMT trên địa bàn thành phố Hà Nội

Trong quá trình xây dựng môi trường văn hóa tại các KĐTMT ở Hà Nội, truyền thông đóng vai trò quan trọng không chỉ với tư cách là kênh truyền tải thông tin mà còn là công cụ giáo dục và kết nối cộng đồng. Các phương tiện như phát thanh, truyền hình, báo chí

và nền tảng số không chỉ giúp nhân viên CTXH truyền đạt những câu chuyện hay những thông điệp văn hóa, mà còn tạo không gian tương tác, nơi cộng đồng vừa là đối tượng tiếp nhận, vừa là chủ thể đóng góp vào sự đa dạng văn hóa.

Thông qua nội dung truyền thông sáng tạo như nghệ thuật, phim ảnh, chương trình truyền hình, CTXH có thể nâng cao nhận thức về đa dạng văn hóa, thúc đẩy sự hiểu biết, gắn kết giữa các tầng lớp xã hội. Việc sử dụng ngôn ngữ tích cực giúp phòng tránh định kiến và phân biệt đối xử, đồng thời kêu gọi hỗ trợ các chiến dịch xã hội và từ thiện, lan tỏa tinh thần sẻ chia trong cộng đồng. Các diễn đàn truyền thông và hoạt động tương tác đóng góp vào việc xây dựng cộng đồng thân thiện, đa dạng và tích cực.

Để truyền thông phát huy hiệu quả, cần sự đầu tư về sáng tạo và chất lượng nội dung nhằm đảm bảo tính chân thực, phản ánh đúng quan điểm và giá trị cộng đồng. Như vậy, truyền thông không chỉ là công cụ hỗ trợ, mà còn là nguồn lực thúc đẩy hình thành và phát triển một môi trường văn hóa lành mạnh tại các KĐTMT.

3.3.2. Kết nối các nguồn lực, dịch vụ với đối tượng cần trợ giúp ở các KĐTMT trên địa bàn thành phố Hà Nội.

Công tác xã hội hướng đến việc hỗ trợ cá nhân, gia đình và cộng đồng nâng cao năng lực đối phó, đáp ứng nhu cầu và thúc đẩy phát triển môi trường xã hội thông qua chính sách, dịch vụ và nguồn lực. Mục tiêu chính là giải quyết, ngăn ngừa các vấn đề xã hội, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển bền vững ở cả cấp độ cá nhân và cộng đồng. CTXH tập trung vào việc nâng cao năng lực tự chủ, kết nối con người với nguồn lực xã hội, và thúc đẩy tương tác tích cực trong cộng đồng.

Trong bối cảnh các khu đô thị mới ở Hà Nội, CTXH chuyên nghiệp đóng vai trò quan trọng trong xây dựng môi trường văn hóa, thích ứng với những biến đổi xã hội, và phòng ngừa các hiện tượng phản văn hóa. Nhân viên CTXH không chỉ cung cấp kiến thức, kỹ năng sống và xã hội mà còn hỗ trợ phát triển sinh kế, việc làm, và giảm nghèo bền vững. Họ đóng vai trò là cầu nối giữa các nhóm yếu thế và các dịch vụ xã hội như y tế, việc làm, hạ tầng - đồng thời là tác nhân đổi mới trong đời sống văn hóa cộng đồng.

CTXH không chỉ là một ngành khoa học ứng dụng mà còn góp phần xây dựng chính sách văn hóa - xã hội phù hợp với điều kiện sống và nhu cầu của người dân KĐTMT. Trong đó, nhóm đối tượng yếu thế như người nghèo di cư, phụ nữ, trẻ em, công nhân lao động - vốn dễ bị tổn thương do thiếu thốn về nơi ở, điều kiện sinh hoạt và cơ hội tiếp cận văn hóa - cần

VĂN HÓA - CULTURE

được ưu tiên hỗ trợ. Việc can thiệp kịp thời giúp họ thoát nghèo bền vững, giảm thiểu rủi ro xã hội và tạo điều kiện để mọi thành viên cộng đồng đều có cơ hội phát triển toàn diện.

3.3.3. Tiến hành các hoạt động công tác xã hội trợ giúp người dân phòng ngừa những tác động tiêu cực từ môi trường văn hóa

CTXH với các chức năng phòng ngừa, chữa trị, phục hồi và phát triển, đóng vai trò then chốt trong hỗ trợ cộng đồng và nhóm yếu thế ứng phó với tác động tiêu cực từ môi trường văn hóa. Nhân viên CTXH triển khai chương trình giáo dục, tư vấn, đào tạo nghề và tạo việc làm nhằm nâng cao nhận thức, kỹ năng xã hội và năng lực tự chủ kinh tế. Họ kết hợp dịch vụ tâm lý, hoạt động văn hóa - thể thao để tăng cường sức khỏe tinh thần và kết nối cộng đồng.

Đồng thời, CTXH cung cấp hỗ trợ cơ bản như nhà ở, lương thực, nước sạch và thiết lập mạng lưới liên kết nguồn lực nhằm ứng phó hiệu quả với khủng hoảng. Những hoạt động này góp phần phòng ngừa rủi ro văn hóa và thúc đẩy phát triển toàn diện, gia tăng sự tham gia xã hội của người dân.

3.3.4. Phát huy vai trò của nhân viên công tác xã hội trong hỗ trợ tâm lý cho các đối tượng yếu thế ở các KDTM trên địa bàn thành phố Hà Nội

Nhân viên CTXH với chuyên môn và kinh nghiệm của mình đóng vai trò quan trọng trong việc cung cấp dịch vụ tham vấn tâm lý nhằm hỗ trợ cá nhân và gia đình đối mặt với các tác động tiêu cực từ môi trường văn hóa. Họ giúp thân chủ xử lý cảm xúc, lo âu và căng thẳng, đồng thời hướng dẫn kỹ năng quản lý stress và khuyến khích sự cởi mở trong việc chia sẻ vấn đề tâm lý - từ đó tạo ra môi trường hỗ trợ tích cực và lành mạnh.

Bên cạnh việc hỗ trợ cá nhân, nhân viên CTXH còn chú trọng đến việc tăng cường kỹ năng giao tiếp, xây dựng quan hệ xã hội tích cực nhằm thúc đẩy hòa nhập văn hóa. Các hoạt động phòng ngừa cũng được triển khai để ngăn chặn sự phát triển của các vấn đề tâm lý do ảnh hưởng của môi trường văn hóa, thông qua việc nâng cao nhận thức và năng lực ứng phó trong cộng đồng.

Ở cấp độ cộng đồng, nhân viên CTXH tổ chức các buổi tư vấn nhóm để thảo luận các vấn đề chung, cung cấp thông tin về các dịch vụ tham vấn, và tạo điều kiện để cộng đồng tham gia vào quá trình ra quyết định liên quan đến môi trường văn hóa. Những đóng góp này không chỉ giải quyết vấn đề cá nhân mà còn thúc đẩy sự hình thành một cộng đồng hỗ trợ và môi trường văn hóa tích cực.

3.3.5. Tham gia vào quá trình hoàn thiện và nâng cao hiệu quả hoạt động của các thiết chế văn hóa góp

phần làm phong phú đời sống tinh thần của nhân dân. Môi trường văn hóa lành mạnh góp phần quan trọng trong việc ngăn ngừa tệ nạn xã hội và suy thoái đạo đức. Do đó, cần thiết phải đánh giá, đổi mới mô hình, nội dung và phương thức xây dựng môi trường văn hóa, bao gồm các phong trào như “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa”. Công tác xã hội giữ vai trò hỗ trợ và nâng cao hiệu quả của các thiết chế văn hóa, đặc biệt trong các khu đô thị mới. Nhân viên CTXH có thể thực hiện nghiên cứu xã hội để đánh giá tác động của thiết chế, phân tích các vấn đề hiện tại và tương lai nhằm đề xuất chiến lược phù hợp.

Bên cạnh việc cung cấp tư vấn tâm lý, CTXH còn thúc đẩy sự tham gia cộng đồng thông qua đào tạo kỹ năng, đặc biệt hỗ trợ các nhóm yếu thế như dân tộc thiểu số thích ứng với thay đổi văn hóa và bảo vệ quyền lợi của họ trong quá trình thiết chế. CTXH cũng góp phần phát triển kinh tế văn hóa qua việc hỗ trợ các ngành nghề truyền thống, du lịch văn hóa và sáng tạo. Ngoài ra, CTXH hợp tác với chính quyền và tổ chức phi chính phủ để tích hợp thiết chế văn hóa vào chính sách phát triển, đồng thời thực hiện đo lường, đánh giá hiệu quả nhằm đảm bảo thiết chế thực sự đáp ứng nhu cầu cộng đồng. Qua đó, CTXH góp phần xây dựng thiết chế văn hóa bền vững, phản ánh đúng giá trị và bản sắc cộng đồng.

4. KẾT LUẬN

Đối với các khu dân cư đô thị mới ở Hà Nội, đang phát triển đi lên từ một điểm xuất phát thấp, các tiềm năng về kinh tế, chính trị, khoa học công nghệ, văn hóa và xã hội... chưa được phát huy một cách đầy đủ, vấn đề xây dựng đời sống văn hóa có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Đây chính là cơ sở để thúc đẩy các tiềm năng để đẩy nhanh tiến trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá ở khu đô thị vệ tinh nói riêng và Hà Nội nói chung. Tuy nhiên, xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư đô thị mới còn là vấn đề mới mẻ, có nội dung đa dạng, phong phú và hết sức phức tạp. Do vậy phải tìm ra những hình thức, bước đi phù hợp, xây dựng một hệ thống chính sách, giải pháp đồng bộ và hữu hiệu để phát triển lành mạnh văn hóa cộng đồng dân cư khu đô thị mới, đóng góp vào sự phát triển diện mạo chung của thủ đô Hà Nội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Văn Dân, *Con người và văn hóa Việt Nam trong thời kỳ đổi mới và hội nhập*, Viện Thông tin Khoa học Xã hội, Hà Nội, 2011.

Nguyễn Hồng Hà, *Nếp sống gia đình ở khu đô thị mới (Nghiên cứu trường hợp khu chung cư Trung Hòa - Nhân Chính)*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 2012.

Lê Thị Hương Huệ, *Quản lý đời sống văn hóa các khu đô thị mới ở Hà Nội*, Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, số 348, 2013, tr.44 - 47.